There are no translations available.

Skelbiame pranešimą, kurį kun. Rimas Mikalauskas perskaitė 2006 m. lapkričio mėnesį įvykusioje konferencijoje Molėtų kraštoryros muziejuje. Šiame pranešime autorius apžvelgia Reformacijos kontekstą, evangeliško išpažinimo principus.

Radvilų evangeliškasis išpažinimas

Temos pavadinimas atkreipia dėmesį į Radvilų evangeliškąjį išpažinimą. Kokie tikėjimo išpažinimo pagrindiniai principai veikė kunigaikščius Radvilas? Koks buvo evangeliško išpažinimo istorinis kontekstas? Šių klausimų nušvietimas, tikiuosi, padėtų besidominčiam kunigaikščių Radvilų gyvenimu, susiformuoti aiškesnį jų istorinį paveikslą. Apie Radvilų tikėjimo praktiką ir politiką yra tik negausūs istoriniai pastebėjimai. Tikiuosi, kad ateityje ši sritis sulauks istoriko dėmesio. Šiandien Reformacijos ir vėlesnė, protestantiškojo kultūrinio paveldo Lietuvoje istoriografija nėra gausi. Jau galime pasidžiaugti išsamiais profesionaliais istorikų hab. dr. Ingės Lukšaitės, hab. dr. Raimondos Ragauskienės, hab. dr. Aldonos Prašmantaitės, dr. Arūno Baublio, jaunosios kartos istoriko Deimanto Karvelio kitų mokslininkų tyrinėjimais. Šioje srityje dar yra didžiulės, tyrinėtojų neišvaikščiotos pažinimo stepės. Pranešime nesu pasiruošęs liesti konkrečius istorinis klausimus, tačiau be ekskursijos į istorinę praeitį neišsiversiu. Esu teologas, krikščioniškojo evangelikų reformatų išpažinimo dvasininkas. Evangeliško išpažinimo, kurio pradžia ir sėkmingas išlikimas Lietuvoje neatsiejamas su kunigaikščių Radvilų Biržų-Dubingių dinastija. Dėkoju konferencijos rengėjams už galimybę pristatyti šį išpažinimą.

Bendroji XVI amžiaus pirmos pusės apžvalga tikėjimo kontekstui suvokti

XVI-XVII amžiai Europai atvėrė geografinius atradimus, paskatino visuomenės dinamiką, pravėrė neišsemiamas įvairių mokslo sričių ir meno skrynias. Tai amžiai, kuomet per spausdintą žodį buvo galima pasiekti viso kontinento intelektualus. Jų visuotinai suprantama lotynų kalba sėkmingai vykdė tarptautinės kalbos funkcijas. Kilęs susidomėjimas antika atgaivino senosios graikų kalbos pažinimą, o per ją atsivėrė didžiųjų antikos filosofų mokyklų turtai. Dar svarbiau - dvasinio mokymo srityje atvėrė galimybę pradėti studijuoti pačias krikščioniškojo tikėjimo Apreiškimo ištakas - Naująjį Testamentą originalo kalboje. Išaugo susidomėjimas visa Biblija ir jos pirma dalimi - Senuoju Testamentu originalo, hebrajų kalba. Gutenbergo atradimas atvėrė

galimybę visam Europos moksliniam pasauliui paimti į rankas Bibliją originalo kalbose ir ją studijuoti, pradėti versti į nacionalines kalbas. Nacionalinių kalbų ir naujų idėjų neperskiriama draugystė pažadino labai įvairialypę to meto visuomenę naujai epochai. Kitaip nei materialiame pasaulyje, idėjoms nebuvo galima uždėti muitų ar pastatyti pasienio užkardų. Juolab, kai už idėjas žmonės buvo pasiruošę ir aukojo savo gyvybes. Tai buvo didžių asmenybių laikotarpis, kuomet buvo gerbiami priešai, tačiau su jais kovojama žiauriai, negailint nei savo resursų ir kraujo, o idėjų lauke - nešykštint aštrių žodžių. Tiktų čia posakis: „pasakyk kuo tu tiki, aš pasakysiu, kas tu esi". Šį laikotarpį pavadinčiau tikėjimo ir asmenybių amžiumi. Jie pagimdė epochą - kūdikį, kurio tiesioginiais palikuonimis vis dar mes esame.

Priimta laikytis nuostatos, kad Reformacijos konkreti data yra 1517 metų spalio 31 diena, kada augustinų vienuolis dr. Martynas Liuteris ant Vitenbergo bažnyčios durų prikalė savo teologines tezes. Vokietijoje prasideda įvykiai, dideliu greičiu plintantys po visą pasaulį. Tikėjimo klausimai išsiveržė iš dvasinio, religinio ar akademinio rūbo ir per netikėtai trumpą to meto laiko supratimą tapo politinių ir ekonominių visuomenės santykių palydove. M. Liuterį nuo grėsusio fizinio susidorojimo apsaugo šios Vokietijos kunigaikštystės politinis valdovas. Beje, galima teigti, kad nepriklausomai nuo įvykių Vitenberge, šiek tiek kitaip, tikėjimo klausimas tampa politiniu jau kitoje, labai skirtingoje, tačiau vokiškai kalbančioje kaimyninėje šalyje - Šveicarijos Ciuricho kantone. Čia Viduramžių bažnytinių dogmų revizijos imasi Ulrichas Cvinglis ir sulaukia politinės kantono parlamentinės valdžios palaikymo. Dvi nedidelės Reformacijos sėklelės ėmė augti į didelį Reformacijos medį. Ar ankščiau tokių reformacijos grudelių nebuvo? Taip, buvo ir ne viena, tačiau jie būdavo paskandinami kraujuje. Taip atsitiko valdiečių judėjimui, kuris beje vis tik ištvėrė. Valdiečių palikuonys šiandien Italijoje yra evangelikų išpažinimo nedidelė, bet gerbiama Bažnyčia, Pasaulio Reformuotų Bažnyčių Aljanso narė (Lietuvos reformatų Bažnyčia (www.ref.lt) taip pat priklauso šiai pasaulio evangelikus reformatus vienijančiai organizacijai - WARC, žr. www.warc.ch). Kitas žymus judėjimas kilo Čekijoje, davęs pradžią laisvo krikščioniškojo tikėjimo išpažinimu ir virtęs, po niekšingo Jano Huso sudeginimo, šimtmečio religiniais karais. Beje, vertėtų atkreipti dėmesį, kad Lietuvos bajorai tikrai dalyvavo šiose karuose palaikydami husitų stovyklą, kartu su kunigaikščiu Žygimantu Kaributaičiu. Taip pat ir viename didžiausių vėlyvųjų viduramžių mūšyje prie Griunvaldo (Žalgirio) kovėsi husitų dalinys vadovaujamas Jano Žižkos. Kas žino, ar paminėti ryšiai su ikireformacinių idėjų šalininkais neruošė dirvos vėlesnei Reformacijai Lietuvoje?

1517 metų tikėjimo iššūkis Vitemberge vis aiškiau įgijo politinę valią turinčiųjų palaikymą, tačiau ne dominuojantį. 1529 metais tikėjimo reformų šalininkai Vokietijoje įgauna istorinį „protestantų" vardą. Protestuodami prieš Imperatoriaus palaikomos reformos priešininkų daugumos sprendimus pasitraukė iš suvažiavimo Špėjerio mieste. Šveicarijoje 1525 m. Ciuricho parlamentas negrįžtamai pasuka Bažnyčios reformos keliu. Nuo 1528 metų prie jo prisideda vienas galingiausiu Šveicarijos kantonų - Bernas. Neilgai trukus prisijungs Baselio, Neuchatelio kantonai ir tik po gero dešimtmečio, kaip viena iš paskutiniųjų - Ženeva (1536). Reformacijos idėjos virto įgyvendinta Bažnyčios reforma konkrečiose šalyse. Pvz. artimiausia Lietuvos kaimynė - Teutonų Ordinas 1525 metais tapo pasaulietine valstybe su jos palaikoma

protestantiška evangelikų liuteronų išpažinimo Bažnyčia. Iki XVI a. vidurio protestantizmas įgijo stiprias pozicijas šiaurės vakarų Vokietijos, šiaurės vakarų Šveicarijos kantonuose, Skandinavijoje, Britanijoje, Vengrijoje ir Transilvanijoje. Romos katalikų išpažinėjai politiškai liko stiprūs Europos pietuose. Būtent šio amžiaus viduryje buvo išmėgintas paskutinis politikoje ginklas - karas, neatnešęs galutinės pergalės nei vienai pusei. Po jo tarsi sekė šimtmečio paliaubos su visuotinai paplitusia politine taisykle: „Kieno valdžia, to ir religija" (Cuius regio eius religia).

Lietuva šiame tikėjimo politizacijos kontekste turėjo savo ypatingų bruožų. Nepaisant savo „periferinės" padėties geografine prasme, LDK politinis elitas per diplomatinius, prekybinius santykius buvo europietiškas. Kilusi Reformacija neatsitiktinai taip traukė Lietuvos bajoraičius rinktis protestantiškus Europos universitetus. LDK valdovas Žygimantas Senasis griežtai draudė Lietuvos bajorams studijuoti protestantiškuose universitetuose. Lietuvos studentai šiuos draudimus apeidavo formaliai įsirašydami katalikiškame universitete, bet realiai studijuoti pradėdavo atvykę į protestantiškąjį.... Tikėjimo laisvę politiškai ribojantis įstatymai vargu ar davė naudos pačiai Lietuvai, bet tikrai dėl to galėjo džiaugtis kaimyninė protestantiškoji Prūsija. Ten 1545 metais įsteigiamas vienas seniausių Rytų Europos universitetų, jame vieni pirmųjų smuikų griežė tikėjimo emigrantai iš Lietuvos: Kulvietis, Rapalionis, Mažvydas. Čia gimsta ir pirmoji spausdinta, protestantiška lietuviška knyga: Katekizmas. Tikėjimo emigrantais Lietuva buvo visiškai panaši tiek į Europos katalikiškas, tiek ir į protestantiškas šalis. Unikali ji buvo dėl kitų priežasčių. Pirma, tai kad šioje šalyje valdant politiniam valdovui katalikui, tuo pačiu metu jau nuo seno gyvavo supratimas, jog yra šalia kitatikiai net politiniame elite. Pavyzdžiui - stačiatikiai. Tačiau ir jie nebuvo vieninteliai. Juk Didžiojo kunigaikščio dvaro aplinkoje buvo puikiai pažįstami ir gerbiami karaimai bei totoriai. Valstybės ekonominiame gyvenime savo įtaką ėmė įgyti judėjai. Lietuva buvo unikali savo veikiančia sistematine teisine sistema: Lietuvos Statutu (1529 ir vėlesnės jo redakcijos: 1566, 1588) Jame įtvirtinama politinio elito teisė į laisvą tikėjimo krikščionišką (t.y. Romos katalikų, stačiatikių „schizmatikų" ar protestantų „eretikų") išpažinimą. Tikėtina, kad redaguojant Statutą buvo atsižvelgta į Vakarų Europos politikų klaidas ir stengtasi nustatyti teisines normas skirtingų tikėjimo išpažinimų taikiam sambūviui.

Protestantizmui Lietuvoje iš esmės atsiveria galimybės mirus Žygimantui Senajam, ėmus valdyti jo įpėdiniui Žygimantui Augustui. Naująjį valdovą domino tikėjimo klausimai ir jis turėjo savo aplinkoje atvirų ar santūrių evangeliškojo išpažinimo šalininkų. Dvi Žygimanto Augusto seserys buvo ištekėjusios už protestantų monarchų: Izabelė už Transilvanijos valdovo Jono Zapolyai bei Sofija už Henriko Brunswicko kunigaikščio, tik Kotryna, Švedijos karaliaus Jono III Vazos žmona išliko ištikima Romos katalikų išpažinimui. Gal verta dėmesio taip pat aplinkybė, kad nuo 1555 metų Žygimantas Augustas buvo turtiniame konflikte dėl motinos Bonos Sforzas paveldo Italijoje su popiežiumi Pauliumi IV. Romantiškoji Žygimanto Augusto meilės istorija Barborai Radvilaitei, kurios brolis bei pusbrolis netrukus tapo stambiausi Reformacijos globėjais Lietuvoje. Leiskite pasmalsauti: ar ne įdomu, kaip būtų pasisukęs istorijos ratas, jei ši meilė būtų laiminga ir Barbora būtų pratęsusi jogailaičių dinastiją? Kokia būtų religinė politika evangelikų Radvilų karališkojo valdovo per moteriškąją liniją? Čia norėčiau šią to meto tikėjimo politikos

apžvalgą baigti ir pereiti prie krikščioniško evangeliškojo išpažinimo principų.

Reformacijos pagrindiniai principai

Koks buvo ypatingai aktualus tikėjimas, jo formulavimas ir išpažinimas minimu laikotarpiu! Šiandien tai galėčiau palyginti su šių dienų politinio bei ekonominio elito lenktynėmis dėl gražesnės paežerės vietelės prabangiam nameliui. Žmonės buvo pasiruošę aukoti ir aukojo dideles lėšas, kentė nepatogumus, prarasdavo tėvynę net gyvybę dėl tikėjimo!

Tikėjimo išpažinimas tiesiogiai buvo susijęs su asmens ar bendruomenės mąstysenos ir saviraiškos laisve. O tai ne mažiau aktualu juk ir šiandien? Ši laisvė pasireiškia asmens ar bendruomenės santykyje su Dievu - Kūrėju ir Išganytoju. Esminiai evangeliškosios Reformacijos principai:

1. vien per Šventąjį Raštą (sola scriptura)

2. vien per Kristų (solus Christus)

3. vien per malonę (sola gratia)

4. vien per tikėjimą (sola fide)

5. vienam Dievui garbė (soli Deo gloria)

Vien per Šventąjį Raštą. Viduramžių vakarų Bažnyčia paprastai naudojo lotyniškąjį ankstyvųjų viduramžių Biblijos vertimą. Biblija, kaip tikėjimo Apreiškimas nebuvo reikšmingas. Kiek gi žmonių apskritai mokėjo tuomet skaityti, jei ir būtų turėję ką skaityti? Tikėjimas iš esmės rėmėsi žodiniu tam tikrų, bažnytinėje tradicijoje nusistovėjusiųjų tekstų perskaitymu liturgijos metu ir

dogmatinių nuostatų įkalimu į galvą tiems, kuriems buvo patikima tarnauti Viešpaties avidėje. Daug didesnį vaidmenį turėjo apeigos, ritualai ir ...relikvijos. Beje, dėl jų žmonės savotiškai lenktyniavo ir sakyčiau buvo pamišę, nuoširdžiai tikėdamiesi tuo arčiau būti prie Viešpaties Dievo. Pradėjus originalo kalboje studijuoti raštus teologai atkreipė dėmesį, kad Rašto esminės ar labai svarbios mokymo dalys bažnytinėje tradicijoje liko antraeilės ar net pamirštos... O tai kas kasdieniniame gyvenime labai aktualu - šventajame Rašte iš vis neturi pagrindo ar net smerkiama. Iškilo labai svarbus tikėjimo šaltinio klausimas: kas yra tas tikrasis pagrindas: bažnytinė tradicija, apeigos, relikvijos ar pats Dievo Žodis, kurį matome pirmų pirmiausia originaliame tekste, Gerojoje Naujienoje t.y. Evangelijoje? Taigi, iš čia mes ir turime antrąjį tikėjimo reformos šalininkų pavadinimo pradžią, kur kas artimesnę esmei: evangelikai. Evangelikai tvirtina, kad ne tradicijoje, bet Šventajame Rašte yra pažįstama apreiškimo esmė. Tradiciją formuoja evangeliškas, biblijinis mokymas.

Vien per Kristų. Šventojo Rašto centrinė tema: žmonijos išgelbėjimas išpildomas tik per Kristų. T.y. niekas kitas negali pakeisti tikro Dievo ir tikro Žmogaus - žmonijos Išgelbėtojo, Išganytojo, Mokytojo, Atpirkėjo ir vienintelio tarpininko tarp Dievo ir nupuolusios žmonijos. Net pačiame Šventame Rašte Kristaus pažinimas yra esminis interpretuojant Raštus. Kristus yra Rašto vyriausiasis interpretatorius ir kunigų kunigas.

Čia norėčiau atkreipti dėmesį, kad reformacinis teiginys vien per Kristų visiškai neturi nieko bendrą (išskyrus tai, kad minimas antrasis Šv. Trejybės asmuo) ir nekritikuoja iš ankstyvųjų viduramžių aiškiai suformuluotą biblijinį mokymą apie Šventąją Trejybę. Tai svarbu žinoti, nes Reformacijos aktyvumo viršūnėje atgyja įvairiausiose interpretacijose dar IV a. sukritikuotas ir visuotinių surinkimų atmestas unitarinis arba antitrinitoriškas mokymas. Arijonizmu pramintas dėl jo šalininko diakono Arijaus. Šias laikais šios krypties išpažinėjų bendruomenės egzistuoja JAV bei Transilvanijoje ir religijos pažinio prasme būtų priskirtinos prie pseudokrikščioniškojo išpažinimo. Šia prasme unitarinių nuostatų laikosi Lietuvoje dabar veikiantys Jehovos liudininkai arba mormonai. Grįžtant į XVI a. vidurį, Lietuvoje šis mokymas surado tikrai įstabių asmenybių simpatijų ir, deja, susilpnino evangelikų stovyklą. Vien faktas, kad Radvila Juodasis ieškodamas tinkamo asmens ketinamam protestantiškam universitetui steigti pasikvietė ir globojo unitarinių pažiūrų italą gydytoją Georgesą Biandratą. Apie tai sužinojęs Jonas Kalvinas laiške Radvilai Juodajam įspėjo, kad šią asmenybę Ženevoję gerai pažįstą ir bijosi dėl jo galimo žalingo poveikio krikščionims Lietuvoje. Deja, Radvila Juodasis, matomai, neįvertino Ženevos reformatoriaus autoriteto tikėjimo klausimais ir savo laiške gan tiesmukai gynė savo globotinį. Tuo labiau sukeldamas įtarimus ir Ženevos nepasitikėjimą Lietuva. Iš tiesų, jau po Radvilo Juodojo mirties evangelikai patyrė rimtų bėdų, tikėtina, ir dėl Georgeso Biandratos pasėto dvasinio antitrinitoriško mokymo.

Vien per malonę. Tikėjimas ir jo dovanos bei galutinis žmogaus išgelbėjimas negali būti pasiekiamas nusidėjėlio pastangomis. Vienas iš Reformacijos išsiveržimo priežasčių buvo

visuotinai imtos praktikuoti indulgencijos t.y. nuodėmių atleidimas už pinigus. Arba išsipirkimas. Praktiškai ir žmogiškai žiūrint tai buvo tam tikra „pažanga", tikėjimo modernizavimas. Palyginkite relikvijų kolekcionierių mokantį relikvijos tiekėjui, tarkim, šių dienų vidutinį mėnesio atlyginimą už abejotinos kilmės žmogaus suirusio kūno liekaną (gaubiamą gražios legendos) su sąžinės kamuojamu nusidėjėliu, kuris tą patį sumokėjęs vienuoliui renkančiam indulgencijas, laimingas, su palengvėjimu grįžo namo atsilyginęs už vakar kruvinas muštynes karčiamoje. Rezultatas: senienų prekybininkai praranda reikšmę, o surinkti pinigai už indulgencijas eina kur kas kilnesniems tikslams: popiežiaus didingai bazilikai Vatikane statyti. Žmogiška logika paprasta: „Jeigu žmogus gali daryti sandorį su kitu žmogumi, kodėl jo negalima padaryti su Dievu?" Tačiau, gi Šventasis Raštas čia yra negailestingas mokydamas, kad Dievo teisingumas nėra perkamas, nei parduodamas. Nusidėjėlis neišvengs Jo rūstybės, kad ir kaip besistengtų, kad ir ką beaukotų. Yra tik viena galimybė, kad ta rūstybė už nuodėmę nekris ant nusidėjėlio pečių: Jėzaus Kristaus pečiai. T.y. tik pats Dievas vykdo teisingumą ir jis tik pats teikia gailestingumą. Nepaperkamas, ne dėl žmogaus pastangų, o tik iš savo malonės. Pridėsiu, kad ši malonė - iš jo meilės savo vargšui tvariniui... Ir ši malonė yra neįkainojama auka. Tik tikras Dievas ir sykiu tikras žmogus tegali ją sumokėt ir sumoka Viešpaties Jėzaus Kristaus asmenyje.

Vien per tikėjimą. Kaip tą malonę vargšui, nuodėmingam žmogui įgyti? Vienintelis malonei kelias į nuodėmingo žmogaus sielą - tikėjimas. Tikėjimu, kurio net ir tobulai vaidindamas nesuvaidinsi (Dievas mato žmogaus širdį, o ne jo perkreiptą ekstazės veidą, keliaklupsčiavimą ar aukas). Tikėjimu, kurio nenusipirksi. Tikėjimu, kuris gimsta iš Dievo Žodžio skaitymo ar klausimo ir virstančio praktiniu nusidėjėlio, puolusio žmogaus atsivirtimu į Dievą. Kasdieniniu šventėjimu, sekimu savo vieninteliu Mokytoju, pasitikėjimas vieninteliu Išganytojų ir paklusnumas vieninteliam valdovų Valdovui. Teiginys „vien per tikėjimą" ne tik suteikia ypatingą reikšmę Šventojo Rašto skaitymui, bet ir pamokslui t.y. Dievo Žodžio skelbimui. „Kaip gi jie šauksis to, kurio neįtikėjo?! Kaipgi įtikės tą, apie kurį negirdėjo? Kaip išgirs be skelbėjo? Taigi, tikėjimas - iš klausimo, klausimas kai skelbiamas Kristaus žodis (Rom. 10, 14.17). Šiuo atžvilgiu dvasininko funkcijų akcentai pakito. Dvasininkas kaip šventikas, apeigų atlikėjas, aukotojas atsitraukia į antrą vietą, užleisdamas pirmąją dvasininkui evangelistui, dvasiniam mokytojui, pranašui. Tikėjimo iškėlimas aukščiau „gerų darbų" ar už "žmogaus valios pastangas" gali kelti klausimą, kad pranyksta auklėjamoji krikščionybės reikšmė. „Jei mūsų geri darbai nieko nenusipelno, tai kaip gi juos Dievas šiam ir būsimame gyvenime atlygins? Ir ar šis mokymas nedaro žmonių nerūpestingais ir palaidais? Heidelbergo katekizme (HK, 63-64) į šiuos klausimus tikinčiajai sielai atsakymas: „Ne. Nes tiesiog neįmanoma, kad per tikėjimą Kristun įsodintieji neneštų dėkingumo vaisiaus (Mt. 7,18) ir Dievo atlyginimas mokamas ne už nuopelnus, o iš malonės (Lk. 17,10)". Krikščioniškas tikėjimas - tarnavimas laisvai nuo pragaro baimės, dėkingumo darbais.

Vienam Dievui garbė. Paskutinis iš Reformacijos principų, kurį prideda Šveicariškojo išpažinimo evangelikai. Šis principas iš esmės atspindėtas ankstesniuose, aukščiau paminėtuose principuose: žmonijos išgelbėjime per Raštą, Žodį, Apreiškimą; per Dievo Žodį tapusi kūnu ir vienintelį Atpirkėją Kristų, per vienintelę Dievo malonę ir meilę bei Dievo dovaną -

tikėjimą, žmonija turi išgelbėjimą. Ir niekam kitam ta absoliučioji garbė, šlovė nepriklauso, kaip tik Dievui. Minint šį principą taip pat prisimintina, kad šventųjų kultas nėra suderinamas su evangelikų krikščioniškuoju išpažinimu įskaitant ir Kristaus Motinos Marijos garbinimą, bei su šventų vietų ar daiktų stebuklais. Šioje vietoje prisimenu istorijos amžininkų keliose vietose ir istorikų šiandien minimą Radvilo Rudojo „praktinį" savo evangeliško tikėjimo išpažinimą Čenstachovoje. Laikydamiesi šio principo evangelikai pabrėžia žemiškosios bažnytinės institucijos, Bažnyčios, didelę reikšmę žmogaus išgelbėjimo procese, tačiau aukščiau jos iškelia dieviškojo veikimo galią ir pabrėžia Dievo suverenumą bei jo galybę. Konfesiškumas įgauna antraeilę reikšmę, nes jokia žemiškoji institucija, kuria yra Bažnyčia, neturi žmogaus išgelbėjimo monopolio. Feodalinė, viduramžių politinė popiežiškoji Bažnyčia, kaip institucija, praranda monopolistines galias tikinčiųjų sąmonėje.

Reformacinis, evangeliškas išpažinimas plito tarp XVI a. Lietuvos politinių vadovų, juos vienaip ar kitaip veikdamas pagal savo principus. Kiek jie kunigaikščių Radvilų giminėje pasireiškė praktiniame gyvenime, atsakyti galėtų istorikai. Gausus evangeliško išpažinimo raštų, pagrįstų šias esminiais Reformacijos principais, palikimas. Šiandien jie tebėra aktualūs kaip evangelikų reformatų Bažnyčios sistematinės teologijos dalis. Žymiausi konfesiniai raštai: Vilniaus Sinodo aktai (1557), Heidelbergo katekizmas (1563) bei Antrasis šveicariškasis išpažinimas (1562, atspausdintas 1566). Pastarąjį Lietuvoje evangelikai priėmė adaptuotą vietinėms sąlygoms 1570 metais Sandomiro generalinio sinodo ir pagal jį vadinama Sandomiro konfesija.

Pabaiga

Lietuva XVI amžiuje aktyviai pergyveno dvasinio judėjimo pokyčius. Tai negalėjo neatsiliepti valstybės politiniam, socialiniam ir kultūriniam gyvenimui. Reformacijos teologiniai principai, aktualūs ir šiandien. Vienintelis pagrįstas tikėjimo šaltinis - Šventasis Raštas, vienintelis jo interpretatorius, kunigų kunigas bei tarpininkas, tikras Dievas ir tikras žmogus - Jėzus Kristus, neįkainojama Dievo malonė žmonijai, vienintelis kelias dangiškajai malonei patirti - tikėjimas ir aiškus, vienintelis šlovinimo adresatas - Viešpats Dievas. Evangeliškasis išpažinimas Lietuvoje įgijo Radvilų Juodojo ir Rudoje asmenyse, o vėliau pastarojo Biržų-Dubingių dinastijos palikuonyse stiprius politinį globėjus. Iš kitos puses, ar nereikėtų atkreipti dėmesio į tai, kad Radvilos priėmę šį išpažinimą tapo istorinėmis asmenybėmis ir ar tikėjimas negalėjo būti vienas iš esminių veiksnių šių didikų konkretiems darbams? Tikėjimas konkrečiai veikia asmenybę, todėl Radvilų biografijų, istorinių pasiekimų ar klaidų tyrinėtojas turėtų atsižvelgti ir gerai pažinti patį evangeliškąjį išpažinimą. Būtų miela sulaukti mokslininkų susidomėjimo ir tyrinėjimo darbų žvelgiant į šias asmenybės per jų tikėjimo prizmę. Evangeliškasis išpažinimas turi ne tik savo kultūrinį paveldą, bet veikia šių dienų tikėjimo žmones. Tikėjimo išpažinimas vienija ne tik čia ir dabar, bet tiek praeities, tiek ir ateities kartas. Tikėjimas neatsiejamas nuo žmogaus mąstymo ir saviraiškos laisvės. Jei yra ar galima sulaukti kas tikrai atneštų šiame krašte Dievui garbės, tas neabejotinai bus tikėjimo žmogus ir vedamas jo. Suprantama, nepriklausomai nuo to kokiai

konfesijai ir žemiškajai bažnytinei institucijai jis priklausytų: evangelikų, katalikų ar stačiatikių.

Kun. Rimas Mikalauskas
2006 m. lapkritis 15 d., Biržai